

ניגון תוצרי גלגלים - מגוון שיחה

המטרה הכללית של ניתוח תוצרי תלמידים היא להיטיב להבין את החשיבה של התלמידים כדי לשפר את ההוראה שלנו. התכונות זז, בליווי שהות, דיוק, עומק, שיתוף והתמקדות בנושא הנדון עשויה להניב תובנות שמורה המתבוננת לבדה בעבודות תלמידיה תתקשה להגיע אליהן.

1. הקדמה וניאום ציפיות (5 דקות)

המנחה מציגה את מטרת המפגש, את האופן שבו יתנהל, וכללי שיח (תזכורת קוד אתי).

כללי אתיקה לצפייה בתוצרי תלמידים

- אנו צופות בתוצרי התלמידים על מנת ללמוד על ההוראה של עצמנו ולא כדי לבקר הוראה של אחרים.
- אנו עוסקות בהוראה ובתלמידה ולא באנשים הספציפיים.
- אנו מבינות שהתוצרים שלפנינו הם חלק מהקשר רחב יותר.
- אנו מניחות כי המורה והתלמידים פועלים בהיגיון, ואם לא ירדנו לסוף דעתם נעשה מאמץ נוסף להבינם.
- אם המורה הנדונה נוכחת, איננו אומרים דבר שעשוי לפגוע בו; אם היא אינה נוכחת - איננו אומרים דבר שלא היינו אומרים אילו הייתה נוכח עמנו.
- כל הנאמר בינינו ביחס לתוצרים נשאר במפגש התלמידה.

2. הצגת תוצרי הגלגלים (10 דקות)

המורה המציגה מתארת את ההקשר של העבודות, מסבירה מדוע בחרה להציג אותן ומפרטת את ציפיותיה מהדיון. המשתתפות מתבוננות בתוצרים (עבודות, מבחנים, תשובות לשאלה, תרגיל מסוים ועוד), של תלמיד יחיד או של קבוצה של תלמידים.

3. שאלות הבהרה (5 דקות)

המשתתפות שואלות שאלות הבהרה קצרות והמורה המציגה משיבה תשובות קצרות וענייניות.

4. גיאור (5 דקות)

המשתתפות מתארות מה הן רואות בתוצרים בהתייחס לסוגיה שהעלתה המורה המציגה. המנחה מסכמת את הדברים שנאמרו, והמורה המציגה שבה ומגדירה את הסוגיה או הבעיה שבה יתמקדו בשלב הניתוח, ואת סוג העזרה שהיא מבקשת (למשל, עזרה בחשיבה על משוב מקדם לתלמיד או בחשיבה על תכנון יחידת ההוראה הבאה).

5. ניגון (15 דקות)

- המשתתפות מעלות הסברים למה שנצפה, ומתארות השלכות אפשריות לכך. המורה המציגה מקשיבה.
- המנחה מסכמת את ההסברים השונים שעלו והמורה המציגה משתפת במחשבותיה ובתובנותיה.

6. משיבה קדימה (15 דקות)

המשתתפות מעלות חלופות שונות להמשך המתמקדות בתחום אחד ושוקלות יתרונות וחסרונות של כל חלופה.

7. רפלקציה (5 דקות)

- המורה המציגה מתייחסת למה שהפיקה מהדיון ומעלה שאלות נוספות.
- המשתתפות מתייחסות למה שלמדו מהדיון ואיך היו רוצות להמשיך בפעם הבאה.

ניתוח תוצרי ג'אנדים - תגובה שיחה • התאורג'אנדה

הקדמה: 5 דקות

הצגה: 10 דקות

שאלות הבהרה: 5 דקות

תיאור: 5 דקות

ניתוח: 15 דקות

חשיבה קדימה: 15 דקות

רפלקציה: 5 דקות

סה"כ: כשעה

המטרה הכללית של ניתוח תוצרי תלמידים היא להיטיב להבין את החשיבה וההבנה של התלמידים כדי לשפר את ההוראה שלנו (ולא כדי להעריך או להעניק ציון). התכונות ז, המלווה בשהות, דיוק, עומק, שיתוף והתמקדות בנושא הנדון, עשייה להניב תובנות שאינן מתאפשרות על פי רוב למורה המתבוננת לבדה בעבודות תלמידיה. בדומה לסרט, לתמליל או לסיפור, תוצרי תלמידים פותחים צוהר אל הנעשה בכיתה ומספקים עוגן עשיר ואותנטי לדיון בו.

מעבר למטרה הכללית, רצוי למקד את הדיון במטרה ספציפית. לדוגמה, "אנחנו כצוות דיברנו רבות השנה על כיצד עוזרים לתלמידים לפתור בעיות מילוליות במתמטיקה. על מנת לקדם את הדיון הזה ולהבין טוב יותר כיצד תלמידים ניגשים לבעיות הללו, הביאה לנו אחת מחברות הצוות דוגמאות נבחרות של תוצרי ההתמודדויות של התלמידים שלה עם בעיות מסוג זה".

הכנות מוקדמות (לפני הדיון בצוות)

- חשוב מאוד להכין את המהלך עם המורה המציגה כדי לתאם ציפיות, לוודא את הימצאותם של החומרים הנחוצים (למשל, הטקסטים הנלווים והמטלה עצמה), ולמקד בסוגיה שמטרידה את המורה.
- אפשר להביא תוצרים של כמה תלמידים כדי לשקף מגוון של התמודדויות עם אותה מטלה, או סדרת תוצרים של תלמיד אחד, שתשקף תהליך התפתחותי. אם התוצרים קשים לפענוח, למשל, כתב היד לא ברור, רצוי לצרף גם תמליל.

1. הקדמה ותיאור (5 דקות)

המנחה מציגה את מטרת המפגש, כיצד יתנהל, וכללי שיח (תזכורת קוד אתי).

דגשים למנחה

- בפתיחת המפגש חשוב לסקור את המהלך כולו, בייחוד בפעם הראשונה שמקיימים פעילות של ניתוח תוצרי תלמידים, כדי שהמשתתפות יידעו מה לצפות. לשם כך מומלץ לחלק למשתתפות את דף המתווה.
- רצוי לחבר את המפגש ואת האירוע והסוגיה הנדונים לדיונים קודמים שהיו בצוות או לנושאים שמטרידים את המורות החברות בו.
- בשלב זה גם ניתן לקיים תיאור ציפיות קצר בין המשתתפות: מה הן רוצות להשיג במפגש? כיצד הן מציעות להתאים את המפגש (והמתווה) לצורכיהן?

כללי אתיקה להתבוננות בעבודות תלמידים

- אנו מתבוננות בעבודות של תלמידים כדי ללמוד על ההוראה של עצמנו ולא כדי לבקר הוראה של אחרות.
- אנו עוסקות בהוראה ובלמידה ולא באנשים הספציפיים שבסרט.
- אנו מבינות שהקטע הנצפה הוא חלק מהקשר רחב יותר.
- אנו מניחות שהמורה והתלמידים פועלים בהיגיון, ואם לא ירדנו לסוף דעתם נעשה מאמץ נוסף להבינם.
- אם המורה הנדונה נוכחת, איננו אומרות דבר שעשוי לפגוע בה; אם היא אינה נוכחת - איננו אומרות דבר שלא היינו אומרות אילו הייתה נוכחת עמנו.
- כל הנאמר בינינו ביחס לתוצרים נשאר במפגש הלמידה

2. הצגת גורמי ג'אנדים (10 דקות)

המורה המציגה מתארת את ההקשר של העבודות, מסבירה מדוע בחרה להציג אותן ומפרטת את ציפיותיה מהדיון. המשתתפות מתבוננות בתוצרים (עבודות, מבחנים, תשובות לשאלה, תרגיל מסוים ועוד), של תלמיד יחיד או של קבוצה של תלמידים.

דגשים למנחה

בהצגת התוצרים מומלץ להתייחס לנקודות הבאות:

- מיקום התוצרים בתהליך החינוכי: המטרות של יחידת הלימוד שבה הם נוצרו ושלביה המרכזיים (לפחות: מה קדם לתוצרים? מה מתוכנן בשלב הבא?).
- המטלה שניתנה לתלמידים וטקסטים נלווים.
- פרטים חיוניים על הכיתה ועל התלמיד או התלמידים שתוצריהם נבחרו לניתוח (ומדוע נבחרו).
- ציפיות מהמפגש: התמקדות בסוגיה, בקושי או בדילמה שבגללם בחרה המורה המציגה להביא את התוצרים לצוות, ואיזה סוג של עזרה המורה מבקשת (ראו למשל חלופות בחשיבה קדימה).

3. שאלות הבהרה (5 דקות)

המשתתפות שואלות שאלות הבהרה קצרות והמורה המציגה משיבה תשובות קצרות וענייניות.

דגש למנחה

שאלות הבהרה הן שאלות קצרות שמכוונות להשלמת מידע חסר להבנת המקרה. כדאי להימנע בשלב זה משאלות הבהרה שלמעשה כבר מציגות ניתוח של הבעיה או חלופה להתמודדות.

4. גיאור (5 דקות)

- המשתתפות מתארות מה הן רואות בעבודות בהתייחס לסוגיה שהעלתה המורה המציגה.
- המנחה מסכמת את הדברים שנאמרו, והמורה המציגה מגדירה מחדש את הסוגיה או הבעיה שבה יתמקדו בשלב הניתוח, ואת סוג העזרה שהיא מבקשת.

דגשים למנחה

- התיאור קודם לניתוח שקודם לבחינת דרכי ההתמודדות. חשוב להנחות את המשתתפות להשוות לשלב הבא הערכה של מה שהן רואות והצעות לדרכי התמודדות.
- מומלץ לקיים את שלב התיאור בסבבים מהירים כדי לשמור על קצביות ולאפשר לכולם להשתתף, אך את הדיון המעמיק במה שמתואר לשמור לשלב הניתוח.

5. ניגוח (15 דקות)

- המשתתפות מעלות הסברים למה שנצפה ומתארות השלכות אפשריות לכך. המורה המציגה מקשיבה.
- המנחה מסכמת את ההסברים השונים שעלו והמורה המציגה משתפת במחשבותיה ובתובנותיה.

דגשים למנחה

- המטרה של שלב הניתוח היא להבין את תהליכי הלמידה והחשיבה של התלמידים בטרם ניגשים לשיפור ההוראה. לכן מומלץ לשאול: מה היה יכול "לעבור לתלמיד בראש" בשעה שהפיק את התוצר הזה? (ולא: מה הפער בין התוצר המצוי לתוצר הרצוי על פי המחונן של המורה?) כשניצבים לפני תוצר לוקה בחסר, חשוב לפעול על פי עקרון החסד: לשיטתו של התלמיד, מדובר בתוצר ראוי, והאתגר שלנו הוא לפענח את ההיגיון שהנחה את התלמיד.
- התבוננות בעבודות תלמידים היא מעין פעולה של הקשבה לקולו של התלמיד. כשמקשיבים היטב אפשר לשמוע

דברים שעוזרים להבין את התלמיד, לשפר את ההוראה ואף להתפתח כאנשי חינוך. שלושה סוגי הקשבה עשויים לבוא לידי ביטוי כאשר מנתחים עבודות של תלמידים: הקשבה מעריכה (מכוונת לביצוע מסוים ומבקשת להעריך את איכות הביצוע ביחס לאמות מידה נתונות), הקשבה פרשנית (מכוונת להבנת התלמיד עצמו, להלכי החשיבה שלו ולעמדותיו, מעל ומעבר למה שהמורה מנסה להפיק מן ההוראה) והקשבה מערערת (מכוונת להנחות יסוד שבתחום התוכן, בתפיסת ההוראה-למידה ובחינוך בכלל). לקריאה נוספת על סוגי ההקשבה, ראו "סוגי הקשבה בעת התבוננות בעבודות תלמידים" (עמ' 168).

- רצוי לחבר את הניתוח לנושאים שזוהו בשלב התיאור: מדוע זה קרה? מה הניע את התלמיד?

שאלות שעשויות לקדם את הניתוח

- מה מפתיע אתכן בתוצרים?
- מה הייתן רוצות לשאול את התלמיד שיצר את התוצר?
- מה מעסיק את התלמיד? עם איזו בעיה הוא מנסה להתמודד? באילו כלים ואסטרטגיות הוא נעזר?
- איך הבין התלמיד את המשימה? למה הוא מגיב?
- איך ננסח את כללי הפעולה המובלעים שלפיהם פעל התלמיד? מה היו השלבים המרכזיים בתהליך עבודתו?
- באיזה הקשר או באילו נסיבות היה התוצר הזה מתקבל כמצוין?

6. אשיבה קדימה (15 דקות)

המשתתפות מעלות חלופות שונות להמשך המתמקדות **בתחום אחד** ושוקלות יתרונות וחסרונות של כל חלופה, למשל:

- עיצוב מטלה דומה בעתיד
- בנית של יחידת ההוראה הבאה של המורה עם התלמידים האלה
- מתן משוב לתלמידים (תוכן ואופן; בכתב או בעל פה)

דגשים למנחה

- המטרה של שלב זה היא לבחון מעשית כיצד לשפר את ההוראה שלנו לאור התובנות שלנו לגבי תהליכי הלמידה והחשיבה של התלמידים.
- שלב החשיבה קדימה אמור להיבנות על התובנות של השלבים הקודמים, וכך גם הבחירה במה להתמקד. אם, למשל, עולה מהניתוח שניסוח המטלה הטעה את התלמידים, רצוי לנסח מחדש. לעומת זאת, אם רוב הדיון סב סביב אסטרטגיות בעייתיות של התלמידים, רצוי להתמקד במשוב הולם. בכל מקרה, חשוב שגם הניתוח וגם החשיבה קדימה יהלמו את הציפיות של המורה מהדיון ויאפשרו את העזרה שהיא מבקשת.
- אפשר לקיים סיעור מוחות ולהעלות מספר גדול של דרכי התמודדות, לפני שמתחילים לדון ביתרונות ובחסרונות של חלק מהן.
- רצוי שהדיון לא יתמקד בשאלה אם אסטרטגיה אחת טובה מאחרת, אלא בשאלה: לאור היתרונות והחסרונות, באילו תנאים תבחרו לנקוט דרך התמודדות מסוימת?
- מומלץ לחשוב על החסרונות כאתגרים שיש להתמודד אתם (במקום סיבות לוותר על הרעיון), באמצעות שאלה כגון: כיצד הייתן מציעות לשנות את ההצעה כדי להימנע מהחסרונות שצוינו או לפחות כדי למזער את ההשלכות השליליות הצפויות? כיצד ניתן לשפר את ההצעה?

חלופות הנחיה

- בשלב זה מומלץ לבחור **באחת** מבין שלוש האפשרויות:
- עיצוב מטלה דומה בעתיד: לנוכח התגובה של התלמידים למטלה, כיצד נשפר אותה (או מטלה דומה) בפעם הבאה? למשל, אם התלמידים לא הבינו את ההנחיות, כיצד נבהיר אותן?
- בניית יחידת ההוראה הבאה של המורה עם התלמידים הספציפיים: לאור האבחון שלנו לגבי מה התלמידים למדו, באילו אי-הבנות הם שרויים או אילו הרגלי חשיבה סיגלו לעצמם, מה צריכות להיות המטרות שלנו ביחידת הלימוד

- הבאה? כיצד נרצה לעצב אותה?
מתן משוב לתלמידים: בעקבות הבנתנו את תהליכי הלמידה והחשיבה של התלמידים, והאבחון שלנו לגבי מה הם למדו והבינו, איזה משוב נרצה לתת להם? אפשר להכין משוב כתוב או לעשות הדמיה של שיחת משוב בעל פה. רצוי לשים לב לתוכן המשוב ולאופן מסירתו.

7. רפלקציה (5 דקות)

- המורה המציגה מתייחסת למה שהפיקה מהדיון, לתהליך, לרעיונות, ומעלה שאלות נוספות.
- המשתתפות מתייחסות לשאלות: מה למדנו? איך היה הדיון? כיצד נשפר את הדיון בפעם הבאה? במה היינו רוצות להמשיך לדון בקבוצה?

דגשים למנחה

- המטרה המרכזית בשלב זה היא לבדוק כיצד חוו את התהליך המשתתפות, ובראשן המורה שהביאה את התוצרים, ולחשוב על דרכים לשפרו בפעם הבאה (למשל, על ידי שינויים במתווה, שיקולים בבחירת בחירת תוצרים, קביעת כללי שיח).
- רצוי לחשוב על נושאים לדיונים הבאים, ולבדוק אם יש מורה בצוות שרוצה להביא תוצרים לצוות כדי לנתחם.